

TƏLİM VƏ TƏRBIYƏNİN PSIXOLOGİYASI

Nigar Elçin qız Quliyeva

ADPU Şəki filialı

nigarmemmedli151@gmail.com

Xülasə

Sosial həyatın bütün sahələrinin sürətlə inkişaf etdiyi müasir dövrdə psixologiyanın da aktuallığı durmadan artır. Belə bir vəziyyətdə biz psixologiyanın inkişaf mərhələlərini öyrənməklə yanaşı, özümüzü inkişaf etdirməyin, özümüzü təkmilləşdirməyin səmərəli yolları barədə də düşünməliyik.

Psixoloji biliklər insanın və bütövlükdə cəmiyyətin həyatında mühüm rol oynayır. Psixoloji biliklərin mənimsənilməsi insanların özlərini daha xoşbəxt hiss etmələrinə, onların daha rahat həyata sahib olmalarına, fəaliyyətlərində uğur qazanmalarına, öz imkanlarını gerçəkləşdirmələrinə, öz qüvvələrinə daha çox inanmalarına, özünü və ətrafındakı insanları daha yaxından tanımağa, səmərəli ünsiyyət bacarıqlarına yiyələnməyə, şəxsi və sosial problemlərin səmərəli həlli yollarını tapmağa kömək

edir. Psixoloji biliklər, həmçinin insanların davranışının motivasiyasını, arzu və istəklərini, insanları inkişafa və uğura sövq edən səbəbləri də üzə çıxarmağa yardımçı olur. Psixologiyayı öyrənməklə insan bir sıra komplekslərindən qurtulur, şəxsiyyətlərarası münasibətləri daha düzgün başa düşür ki, nəticədə insanın həyatı daha şüurlu və dərk edilmiş xarakter daşıyır. Psixologiyanın öyrənilməsi və onun təcrübədə tətbiq edilməsi şəxsiyyətin formalaşmasının mexanizmi və mərhələlərinin, düzgün davranış tərzinin formalaşdırılmasının və peşəkar fəaliyyətdə uğur qazanmanın yollarını müəyyən etməyə imkan yaradır.

Açar sözlər: Təlim psixologiyası, pedaqoji , psixi inkişaf, pedaqoji psixologiya, təlim problemi.

Abstract

In modern times, when all areas of social life are developing rapidly, the relevance of psychology is constantly increasing. In such a situation, we should study the developmental stages of psychology and think about effective ways of self-development and self-improvement.

Psychological knowledge plays an important role in the life of a person and society as a whole. Mastering psychological knowledge helps people feel happier, have a more comfortable life, succeed in their activities, realize their potential, believe more in their own strength, get to know themselves and the people around them better, acquire effective communication skills, and effectively solve personal and social problems. helps you find your way. Psychological knowledge also helps to reveal the motivation of people's behavior, wishes and desires, the reasons that push people to development and success. By studying psychology, a person gets rid of a number of complexes, understands interpersonal relationships more correctly, and as a result, a person's life becomes more conscious and understood. The study of psychology and its application in practice make it possible to determine the mechanisms and stages of personality formation, the formation of correct behavior and the ways to achieve success in professional activity.

Key words: Training psychology, pedagogy, mental development, pedagogical psychology, training problem.

Təlim psixologiyası pedaqoji psixologiyanın ən mühüm sahələrindən birini təşkil edir. Hazırkı dövrdə məktəbin qarşısında duran mühüm vəzifələrin həyata keçirilməsində təlim psixologiyası sahəsində aparılan axtarışların nəticələri həlledici rol oynayır. Böyüməkdə olan nəsle elmlərin əsaslan haqqında dərin və möhkəm biliklər vermək, onlarda həmin biliklərdən istifadə edə bilmək, onları təcrübəyə tətbiq etmək bacarığının yaradılması müasir dövrün ən ciddi tələbləri kimi qarşıda durur. Başqa sözlə, təlim problemi bəşəriyyətin daima diqqət mərkəzində olan bir problemdir. Bu problem hazırda da öz əhəmiyyətini itirməmiş, əksinə özünün yeni cəhətləri ilə daha qabanq şəkildə diqqəti cəlb edən bir problemə çevrilmişdir. Həmin problemin günün tələbləri səviyyəsində həlli pedaqoji psixologiyanın qarşısında duran əsas vəzifələrdən hesab olunur. (1, səh. 127) Təlim problemi pedaqoji psixologiyanın qarşısında həm nəzəri, həm də tətbiqi problem kimi durur. Təlimin nəzəri problemi kimi həlli birinci növbədə onun nəzəri əsaslarını, qanunauyğunluqlarını psixoloji aspektdə açmağı tələb edir. Bir nəzəri problem kimi təlim fəaliyyətinin psixoloji strukturunun açılması, onun motivləri, məqsədləri və vəzifələrinin dəqiqləşdirilməsi, təlim fəaliyyətinin müasir tələblərdən doğan konsepsiyalarının aşkara çıxarılması pedaqoji psixologiyanın həll etməli olduğu əsas problemlərdən hesab olunur. Bu məsələlərin həlli üzərində çalışan psixoloqlar təlim nəzəriyyəsini bir sıra istiqamətlərdə inkişaf etdirmişlər.

Bunları ümumiləşdirdikdə pedaqoji psixologiyada aşağıdakı təlim nəzəriyyələri diqqəti cəlb edir. 1) izahlı illüstrativ (ənənəvi) təlim; 2) proqramlaşdırılmış təlim; 3) fikri işlərin və anlayışların mərhələlər üzrə təşəkkülü nəzəriyyəsi; 4) problemlə təlim; 5) təlim nəzəri təfəkkürün inkişafı kimi; 6) tərbiyəedici təlim.

Təlim problemi yalnız nəzəri problem olaraq qala bilməz. Həmin problemin aşkara çıxarılmış qanunauyğunluqlarını təcrübəyə, məktəb həyatına tətbiq olunmazsa və həmin sahədə öz səmərəsini göstərməzsə onun əhəmiyyətindən də danışmağa dəyməz. (2, səh. 15).

Nəticə

Tərbiyə psixologiyası sahəsində tədqiqat aparan psixoloqlar belə bir qənaətə gəlmişlər ki, şagird şəxsiyyətinin təşəkkülündə həlledici yeri təkcə onların fəaliyyətinin düzgün təşkili, şagirdlərin əxlaqi

davranış təcrübələri toplusları tutmur, eyni zamanda burada düzgün əxlaqi davranış motivlərinin tərbiyə edilməsi də mühüm rol oynayır. Bu baxımdan, şagirdlərin tələbat sahəsinin öyrənilməsi mühüm əhəmiyyətə malikdir. Çox vaxt şagirdin davranışındakı bu və ya digər cəhət onun tələbatı ilə bağlı olur. Bir motiv kimi tələbatlar şagirdin davranışını şərtləndirir. Buradan tərbiyə prosesində psixoloji cəhətdən diqqəti cəlb edən və nəzərə alınması zəruri olan bir tələb - şagirdin davranışına qiymət verərkən onun motivini müəyyənləşdirmək tələbi meydana çıxır. Psixoloqların tədqiqatları sübut etmişdir ki, motivdən asılı olaraq eyni fəaliyyət nəticəsində şagirdlərdə müxtəlif əxlaqi keyfiyyətlər formalaşa bilər. Tərbiyə prosesində müvəffəqiyyət qazanmaq üçün təkcə şagirdlərin yaş və fərdi xüsusiyyətlərinin öyrənilməsi və nəzərə alınması kifayət deyildir. Burada tərbiyəvi tədbirin tətbiq edildiyi konkret şəraitin nəzərə alınması da həlledici əhəmiyyətə malikdir. Adətən konkret şərait nəzərə alınmadan tətbiq olunan, şablon tərbiyəvi tədbir istənilən nəticəni vermir, bəzən hətta mənfi təsir göstərir. Tərbiyəvi tədbir o zaman daha səmərəli rol oynayır ki, burada müəllimin pedaqoji təxəyyülü iştirak etsin. Belə olduqda müəllim konkret şəraitdən asılı olaraq tətbiq etdiyi tədbirin nə kimi nəticə verəcəyini qabaqcadan görə bilər.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat:

1. Bayramov Ə.S. Əlizadə Ə.Ə. Psixologiya. Bakı: 2003.
2. Həmzəyev M.Ə. Pedaqoji psixologiya. Bakı:1991.
3. Məmmədov A. Təlimin psixoloji əsasları. Bakı:1993.
4. Əlizadə Ə.Ə. Müasir Azərbaycan məktəbinin psixoloji problemləri. Bakı:1998.
5. Həmzəyev M.Ə. Yaş və pedaqoji psixologiya məsələləri. Bakı: 2003.